

KULTURMILJÖFRÄMJANDET

REMISSVAR

2016-02-15

Kulturdepartementet

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Yttrande över Betänkande av Gestaltad livsmiljö - en ny politik för arkitektur, form och design, SOU 2015:88, dnr Ku2015/02481/KL.

Rubricerade betänkande har sänts på remiss till Kulturmiljöfrämjandet, som härmed lämnar följande synpunkter.

Kulturmiljöfrämjandet(KMF) är en nystartad förening med syfte att främja bevarande av kulturhistoriska miljöer, skapa resurser för en god förvaltning, främja allmänhetens tillgång till miljöerna och öka intresse, engagemang och kunskap. KMF fokuserar på de frågor i betänkandet som har relevans för föreningens verksamhet och som ideell organisation.

Sammanfattning

KMF har med stort intresse tagit del av betänkandet, som ger en bra översikt och orientering kring fundamentala frågor för människors livsmiljöer och vad som avgör deras utformning och värde. Området arkitektur, form och design är angeläget att stärka för samhällets utveckling och välfärd som utredningen också beskriver. De kulturhistoriska miljöerna är betydelsefulla inslag i samhällets totala upplevelse och attraktion. De ger perspektiv och historiska sammanhang. Utredningen har dock inte visat på kulturmiljöernas betydelse i tillräcklig omfattning. Det nuvarande målet för arkitekturpolitiken "*Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas*" har stor betydelse i det fortsatta arbetet och skall stå kvar anser KMF.

Begreppet gestaltad livsmiljö och det vida helhetsperspektivet kan var problematiskt att hantera för en central myndighet. Risker finns att myndigheten inte håller fokus på de egna frågorna och att verksamheten blir svår att förstå.

KMF ställer sig tveksam till den föreslagna nya myndigheten och om den ensamt kan ta ansvar för det breda perspektivet gestaltad livsmiljö. KMF avvisar förslaget och menar att nuvarande ArkDes kan utvecklas och förändras till den myndighet den nya arkitekturpolitiken behöver. KMF vill samtidigt poängtera vikten av samarbete myndigheter emellan och där hitta arbetsformer som stärker verksamheterna istället för att avveckla och skapa nytt som tar energi och kraft. Men behov finns

samtidigt att utveckla nya metoder för att kunna möta stora förändringar och klara det angelägna områdets mål och ambitioner.

Samhället står inför stora utmaningar när det gäller bostadspolitiken och ett omfattande nybyggnadsprogram som kräver en omsorgsfull gestaltning. Här kommer de befintliga städerna och kulturlandskapen att påverkas i hög grad. Program måste tas fram hur hänsyn ska tas till de kulturhistoriska miljöerna. Stora historiska, arkitektoniska och sociala värden står på spel och måste tas tillvara. Risker finns att kvalitetsaspekter och värden kommer i kläm när planering och processer kortas av.

Kommunerna har en nyckelroll när det gäller att skapa den goda livsmiljön, arbetet med samhällsplanering och många angränsande områden. Här saknar KMF en del avgörande frågor i arkitekturpolitiken som ligger på kommunerna och vad som saknas i arbetet om målen ska uppnås. Större utrymme måste finnas för dialog med civila samhället, brukare och byggare, som kan bidra till den goda livsmiljön.

Kapitel 3 Resonemang kring språket och begreppen

Det vida begreppet gestaltad livsmiljö är en tillgång som helhetsperspektiv, men kan med sin omfattning och vida tolkning vara problematiskt att hantera för en central myndighet. Helhetsperspektivet är mycket krävande och förväntas innehålla ett flertal samhällssektorer och komplexa sammanhang. KMF ser svårigheter med att hålla fokus på de egna frågorna och risken finns att verksamheten blir otydlig och svår att förstå.

Begreppet livsmiljö är ett värdeperspektiv, som måste följas av medvetna insatser och innehåll. Det kräver dialog och delaktighet samt inbegriper en humanistisk syn på hur samhällets utmaningar ska hanteras. Perspektivet borde ha följts upp mer genomgående i utredningen.

Kapitel 4 Perspektivet gestaltad livsmiljö och områdets utmaningar

Ett helhetsperspektiv utifrån den enskilda människans behov och möjligheter är utgångspunkten för betänkandet och kan kännas självklar som en samlande retorisk fråga, men är alltför omfattande och komplicerad när området arkitektur, form och design ska struktureras och organiseras. Alla samhällsområden kräver i dag ett helhetsperspektiv för att förstå sitt sammanhang. Helhetsperspektivet är viktigt att hålla som tankespår, men omöjligt att fullt ut omsätta i en myndighet med begränsade verksamheter och resurser. Samarbeten, nätverk och kommunikation kan fånga delar i helhetsperspektivet och borde ha fått större plats i utredningen.

Utredningen har stort fokus på den moderna, nutida arkitekturen, formen och designen och speglar i mindre grad den befintliga bebyggelsen och hela miljön med kulturlandskap, kulturarv och de stora värden som skapats genom olika tider. Den goda livsmiljön och de attraktiva miljöerna skapas när hänsyn tas på ett medvetet sätt till de kulturhistoriska värdena. Förvaltningen är en viktig faktor som måste stärkas med resurser och kunskap. Byggnader och miljöer utsätts ständigt för förändringar och ofta brutala ingrepp utan tillräcklig kunskap och värden går förlorade. Därför menar KMF att det är av

största vikt att det nuvarande målet "*Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas*" står kvar även i de nya målen för området. Utredningen har samtidigt, i andra delar av utredningen, hållit fram att en politik för arkitektur, form och design kan bidra till att en mångfald av kulturmiljöer bevaras.

Utredningen borde ha koncentrerat sig mer på konkreta verksamheter för den befintliga myndigheten ArkDes och hur de stora utmaningarna ska lösas. De befintliga myndigheterna och organisationerna, som redan har uppdrag och relevanta verksamheter inom området borde ha integrerats i större omfattning. Risken finns att myndigheterna dubbelarbetar eller ger olika budskap.

Kommunerna har en nyckelroll i arkitekturpolitiken, står nära den enskilda människan och kan genom sina beslut i hög grad påverka livsmiljön och samhällsbyggandets utformning. Kommunernas ansvar och roll borde tydligare ha lyfts fram i utredningen. Ett stort problem är att många kommuner saknar nödvändig kunskap och kompetens när stora komplicerade planeringsprocesser ska hanteras. För området arkitektur, form och design har arkitekter, antikvarier och annan expertis en avgörande roll när frågorna ska utredas inför beslut. Kommunerna har samtidigt många andra samhällsområden som kan bidra till helhetsperspektivet och bör utveckla formerna för medborgarnas deltagande. Kommunikationen och dialogen är avgörande. De kortsiktiga och starka ekonomiska intressena blir ofta avgörande när underlagen är dåligt underbyggda. KMF menar att utredningen borde ha visat på kommunernas betydelse i större omfattning.

KMF menar att det är väsentligt för livsmiljön att processerna i planeringen och andra insatser är öppna och ger möjlighet för olika intressen att delta på ett tidigt stadium. Dialogerna kan ge bättre förståelse och kunskap hos alla parter.

Positivt att utredningen ser att den nya politiken för arkitektur, form och design kan bidra till att en mångfald av kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas genom att betrakta kulturmiljön som en utgångspunkterna för gestaltning av livsmiljön. Men då menar KMF att denna ambition ska uttryckas tydligare i förslagen och framför allt inte ta bort det nuvarande målet "*Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas*". Utredningen håller samtidigt fram att de nya målen bör utformas för att i högre grad samspela med de gällande miljömålen, kulturpolitiska målen och övriga relevanta mål. Varför då ta bort ett viktigt mål?

Kapitel 7 Förslag till ny myndighet

Utredningen föreslår att en ny myndighet bildas, som ska vägleda regeringen. KMF avvisar förslaget och menar att flera myndighet och organisationer redan har uppdrag och ansvar för olika delar i området arkitektur, form och design. En ny myndighet med begränsade resurser och kompetens kan inte ensam hålla det breda perspektivet och den höga ambitionsnivån. Den ombildning, förändring och flytt som föreslås kommer dessutom att ta kraft och energi från verksamheten under lång tid. Varför splittra den resurs som finns? ArkDes borde få de möjligheter och resurser som krävs för att utvecklas och förändras till en ny myndighet med den profil som den nya arkitekturpolitiken behöver.

ArkDes rika arkiv och samlingar har ett stort symbolvärde i det fortsatta arbetet på området och är en nödvändig resurs om den nya myndigheten ska klara sin forskning och pedagogiska verksamhet och bör inte lämnas till annan förvaltare.

Det tvärssektoriella arbete som krävs för att uppnå den nya politikens mål borde kunna skapas genom nära samarbete mellan de berörda aktörerna och att myndigheterna får de nödvändiga regeringsuppdragen. KMF menar att alla berörda myndigheter behövs för att perspektivet gestaltad livsmiljö och området ska få det ökade inflytande och genomslag som utredningen vill åstadkomma. Former för en gemensam arena och mötesplats är samtidigt viktigt att skapa för sammanhållning och kommunikation menar KMF.

Kapitel 8 Det offentliga och insatser inom arkitektur, form och design

Frågorna inom området ligger på många olika händer och skapar en otydlighet för allmänheten. KMF håller med om att samarbeten behöver stärkas och samordnas mellan myndigheterna samt underlätta kontakterna för berörda aktörer. Politiken ska bidra till och stödja samhällets arbete och utveckla former för intressanta initiativ. Viktigt att de offentliga aktörerna är goda förebilder i sin förvaltning av fastigheter, visar på goda exempel och sprider kunskap.

KMF är intresserat av delta i projektarbeten och att samarbeta kring förvaltningsfrågor.

Utredningen föreslår att en fond byggs upp i syfte att främja en vital utveckling av området arkitektur, form och design. KMF anser att det finns ett stort behov av olika resurser som kan stödja projekt och initiativ. Förslaget är intressant för KMF som engagerar medlemmar från olika branscher/sektorer och som ser behovet av att samordna insatser för kulturmiljöns utveckling, driva nyskapande projekt, finna lösningar på förvaltningsfrågor med mera.

Bidrag till kulturmiljövård, Riksantikvarieämbetets anslag, är en viktig resurs även för området arkitektur, form och design och stärker perspektivet en gestaltad livsmiljö. Bidraget stödjer värden av höga arkitektoniska och konstnärliga värden i bebyggelse och landskap och bidrar till en hållbar förvaltning. Bidraget är ett viktigt instrument, men måste förstärkas väsentligt för att vara anpassat till dagens behov.

Kapitel 10 Kunskap, kompetens och samverkan

Utredningen sätter människan i centrum i gestaltningen av livsmiljöer och att det är angeläget med insikt i hur människors erfarenhet och kunskap kan tas tillvara. KMF stödjer detta synsätt, som är väsentligt för att KMF och andra ideella organisationer ska kunna vara delaktiga och bidra i arbetet. Olika intressen ska inte ses som ett hinder för kommunernas planering utan som en tillgång. KMF vill framhålla att kommunerna har en nyckelroll i samhällsplaneringen och att de borde ta ett större ansvar för de samlade politiska målen och för helhetsperspektivet. Myndigheter på alla nivåer måste ha förmåga och kunskap att samspela och ta tillvara dialogen.

KULTURMILJÖFRÄMJANDET

Ann-Christin Nykvist

ordförande

Inger Liliequist

ledamot

